

Primena cirkularne ekonomije u fabrici za proizvodnju mineralnih đubriva: ELIXIR ZORKA –MINERALNA ĐUBRIVA DOO

Tako se to radi!

Ko smo i šta radimo?

- ✓ **Lider u hemijskoj industriji Jugoistočne Evrope**
  - ✓ 2 industrijska kompleksa, u **Šapcu** i **Prahovu**
  - ✓ **1 of 6** evropskih proizvođača fosforne kiseline
  - ✓ **1 million tona** godišnje proizvodnje i prodaje
  - ✓ Implementiran koncept **cirkularne ekonomije**
  - ✓ **70%** izvoza
- ✓ **500 MIL EUR** konsolidovanog prihoda
- ✓ **1.900+** zaposlenih

Uspeh Hemijske divizije

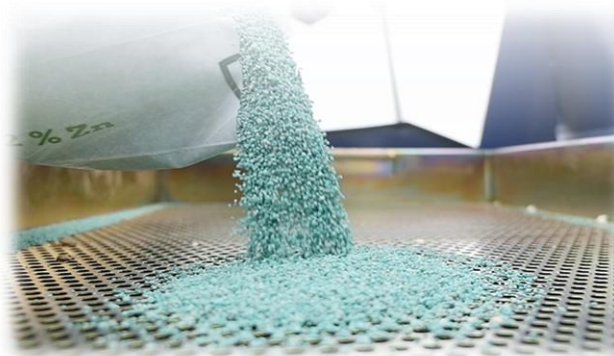
8 fabrika u 10 godina

NPK đubriva
Šabac
2013

MCP
Prahovo
2015

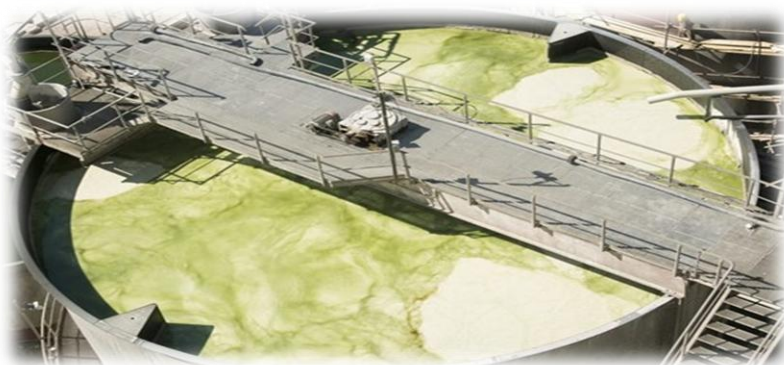
NPK đubriva
Prahovo
2017

SSP/TSP prah
Prahovo
2022

2013
Fosforna kiselina
Prahovo

2016
Prečišćavanje fosforne kiseline
Prahovo

2019
AIF3
Prahovo

2022 & 23
Tech & Food kvalitet fosforne kiseline
Prahovo

Uspeh Hemijske divizije

70% izvoz

85+ država sveta

Fosforna kiselina

- Kvalitet za mineralna đubriva
- Feed kvalitet
- Technical kvalitet
- Food kvalitet

NPK đubriva

Aluminijum Trifluorid

Cirkularna ekonomija u fokusu poslovanja

Energetska efikasnost?
Izvori energije?

DEKARBONIZACIJ
A
TOPLOTNE
ENERGIJE

DEKARBONIZACIJA
ELEKTRIČNE
ENERGIJE

Cirkularni dizajn

U procesu kreiranja proizvoda uzeto je u obzir kako će se taj proizvod ili njegovi delovi koristiti nakon isteka životnog ciklusa proizvoda.

Misija: zero-waste

Elixir Zorka

0 otpada tokom proizvodnje:

- **potpuna recirkulacija praškastih materija**
- **potpuna recirkulacija tečnosti u procesu proizvodnje**

Zašto cirkularna ekonomija?

Ima promenjeni koncept proizvodnje i potrošnje prema dizajnu, upotrebi resursa i odnosu prema stvaranju otpada

Industrijska simbioza oponaša prirodu

Deo standardnih sirovina menjamo alternativnim

Ovo ima veoma značajan uticaj pre svega na uštedu resursa, jer bi ove, za nas značajne sirovine, da nismo ušli u industrijsku simbiozu, završile kao opasan otpad industrija gde su nastale.

Model kruženja materije, odnosno njene ponovne upotrebe doprinosi povećanju upotrebe sirovina i istovremeno smanjenju korišćenja energije, vode i drugih resursa.

Razblažena smeša sumporne i fosforne kiseline

Rastvor hlorovodonične kiseline 2-3 %

Razblažena sumporna kiselina ± 80 %

Trikalcijum fosfat (TCP) (P, Ca)

Kiseline nakon tehničke upotrebe sadrže manje teških metala i drugih nepoželjnih supstanci nego standardne sirovine za proizvodnju mineralnih đubriva.

ElixirZorka

Nazire li se fosfatna kriza?

Ciklus fosfora je jedan od **najsporijih** biogeochemijskih ciklusa na Zemlji. Njegovo kretanje od stena, preko zemljišta do okeana je veoma sporo (500 miliona godina).

T1: $R/C > 300$ godina

Koja god od pretpostavki je tačna, treba imati na umu da, neki od glavnih proizvođača fosfora imaju odnos R/C od samo nekoliko decenija. Konkretno, Kina i SAD, imaju odnos R/C manji od 30 godina.

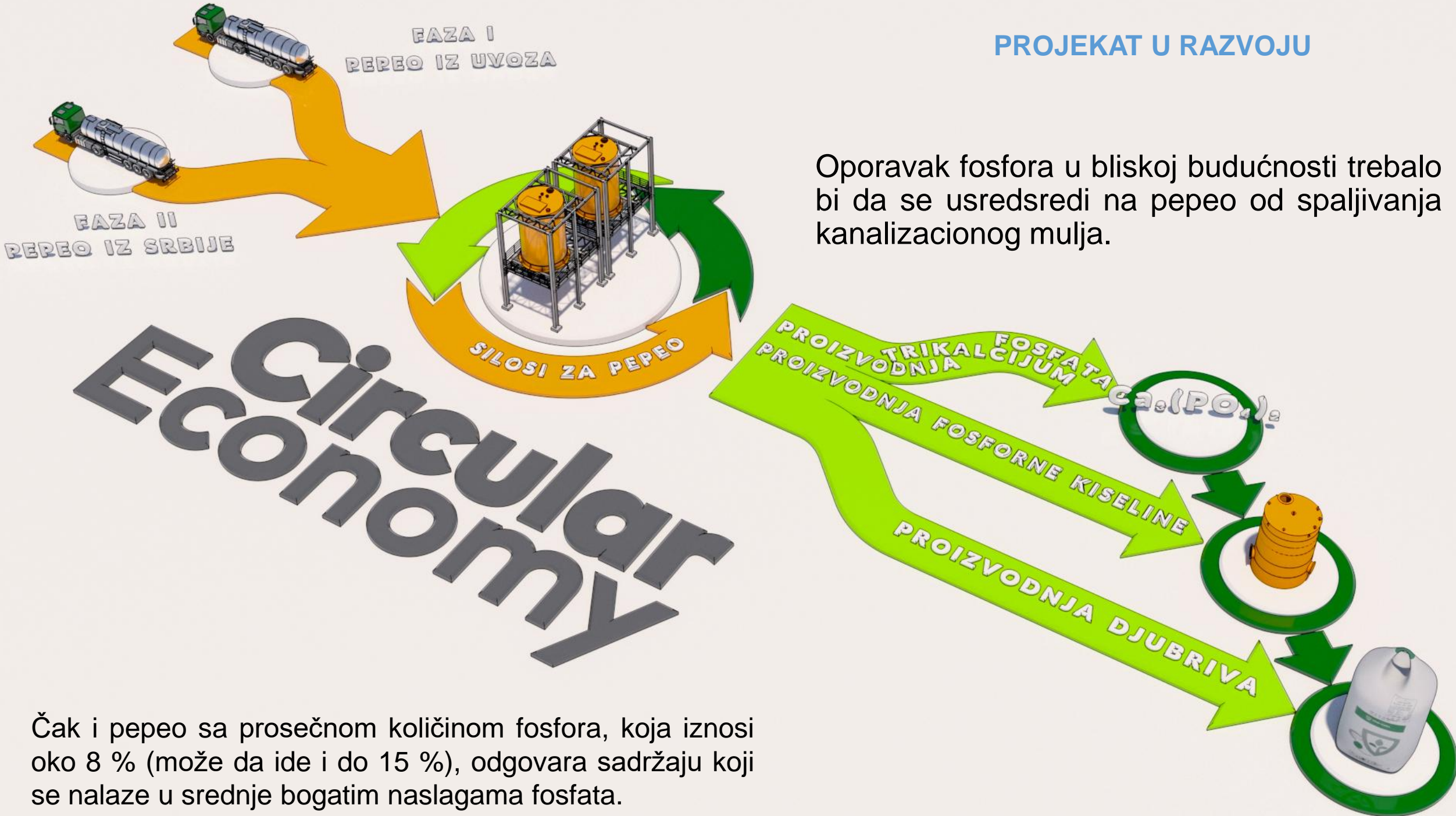
T2: Iscrpljivanje prati Gausovu krivu raspodele – 2070. godine vrhunac

Ostaje problematična raspodela svetskih rezervi fosfora, tim pre što se više od 70 % svetskih rezervi nalazi u Maroku. Ovaj disbalans u potrošnji i izvorima fosfora čini fosfor „geostrateškom tempiranom bombom“

PROJEKAT U RAZVOJU

Oporavak fosfora u bliskoj budućnosti trebalo bi da se usredsredi na pepeo od spaljivanja kanalizacionog mulja.

Čak i pepeo sa prosečnom količinom fosfora, koja iznosi oko 8 % (može da ide i do 15 %), odgovara sadržaju koji se nalaze u srednje bogatim naslagama fosfata.

Kontrola kvaliteta se vrši na preko **100** parametara

**PROCES
KVALIFIKACIJE I
ODOBRENJA UPOTREBE
NOVIH SIROVINA**

Svaka nova sirovina ili
dobavljač

Akreditovana laboratorija
+ Tehnički centar
Elixir Group

**PRIJEMNA
KONTROLA
SIROVINA**

Svaka isporuka

Akreditovana laboratorija

**PROCESNA
KONTROLA
PROIZVODNJE**

Na svaka 4 h

Interna laboratorija

**ZAVRŠNA KONTROLA
GOTOVOG PROIZVODA**

Svaka smena 8 h

Akreditovana laboratorija

Proces kvalifikacije alternativne sirovine

> 3 miliona Eur
vrednost opreme za
kontrolu kvaliteta

> 100 parametara
koji se ispituju

> 100 inženjera učestvuje u razvoju,
proizvodnji i kontroli kvaliteta
sirovina i proizvoda

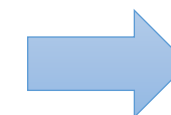
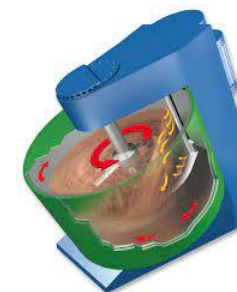
Uporedna analiza pepela dobijenog insineracijom mulja
nastalog u postupku prerade komunalnih otpadnih voda i
fosfata

Osobine	Jedinica	Pepeo	Fosfat 1	Fosfat 2	Metoda
Sadržaj hlorida	%	< 0,10	0,08	0,08	SRPS EN 16195:2013
Sadržaj fluorida	%	0,16	3,45	2,65	VM 002
Sadržaj Fe ₂ O ₃	%	7,66	0,18	3,68	SRPS EN 16965:2018
Sadržaj Al ₂ O ₃	%	7,89	0,3	1,13	SRPS EN 16319:2016
Sadržaj SiO ₂	%	44,25	9,87	6,4	VM 013*
P ₂ O ₅ ukupan	%	12,86	29,98	28,15	SRPS EN 15956:2012; SRPS EN 15959:2012
P ₂ O ₅ rastvoran u NAC-u	%	7,12	3,37	3,96	SRPS EN 15957:2012; SRPS EN 15959:2012
P ₂ O ₅ rastvoran u vodi	%	0	0	0	SRPS EN 15958:2012; SRPS EN 15959:2012
K ₂ O	%	0	0,07	0,06	SRPS H.B8.294:1986
CaO ukupan	%	15,75	48,72	41,72	SRPS EN 16196:2013
As	mg/kg	10,59	3,03	27,04	EPA 7061A:1992
Cd	mg/kg	1,53	7,18	2,44	SRPS EN 16319:2016
Cr	mg/kg	71,14	102,22	38,96	SRPS EN 16319:2016
Ni	mg/kg	49,91	21,72	30,58	SRPS EN 16319:2016
Pb	mg/kg	65,83	1,89	20,56	SRPS EN 16319:2016
Hg	mg/kg	< 0,1	< 0,1	< 0,1	SRPS EN 16320:2017
Se	mg/kg	< 0,1	< 0,1	< 0,1	EPA 7741A

Proces kvalifikacije alternativne sirovine

Composition of nutrients in fertilizer, %	NPK 8:15:15 + 3% Ca + 9% S
N ammoniacal	7,89
P ₂ O ₅ total	15,78
P ₂ O ₅ soluble in neutral ammonium citrate	9,74
P ₂ O ₅ soluble in water	8,47
K ₂ O soluble in water	15,68
Ca soluble in water	3,46
S soluble in water	8,47

	NPK 8:15:15 + 3% Ca + 9% S	Regulation (EC) No 2019/1009
As, mg/kg	5,22	40
Cd, mg/kg	2,62	/
Cd, mg/kg P ₂ O ₅	18,14	60
Cr, mg/kg	60,02	/
Ni, mg/kg	20,12	100
Pb, mg/kg	< 10	120
Hg, mg/kg	< 0,10	1

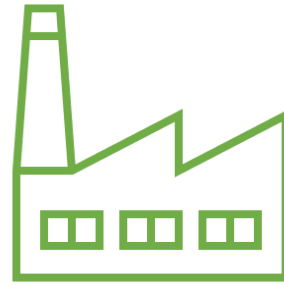

Pepeo dobijen insineracijom mulja nastalog u postupku prerade komunalnih otpadnih voda kao zamena dela sirovog fosfata

GLAVNI POSTULATI U RAZVOJU ELIXIR GROUP

KVALITET
PROIZVODA

TEHNOLOGIJA
PROIZVODNJE

ZAŠTITA
ŽIVOTNE SREDINE

Zakonski propisi RS i regulative EU

Stvaramo nasleđe kroz održivi razvoj

Elixir Group DOO
Hajduk Veljkova 1, 15000 Šabac, Srbija

elixirgroup.rs